

Narážím na konzervativní rodiče

ROZHOVOR Jak zapojit do výuky informační technologie a proč využívat Wikipedii, vysvětluje oceněný učitel Bohuslav Hora

JITKA POLANSKÁ

Učí na malém městě, kde nad jeho metodami konzervativní rodiče krouží hlavou. Dějepisář a informatik **Bohuslav Hora** je ale překvapil. V nultém ročníku české varianty mezinárodní učitelské soutěže Global Teacher Prize získal třetí místo.

LN Na jaké škole jste začínal a co jste učil?

Začínal jsem na gymnáziu. Vystudoval jsem učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro druhý stupeň i střední školy, češtinu a dějepis. Byli jsme poslední ročník, který mohl jít učit jak na gymnázium, tak na základní školu. Pak se to rozdělilo a budoucí středoškolský učitel má nyní trochu jiný profil studia, v případě češtiny třeba víc hodin v syntaxi a tak. Učil jsem leccos. To je teď na školách rozšířené, že učitelé učí i mimo svou aprobaci. Například občanskou výchovu, když se to tak ještě jmenovalo. Teď se hodně věnuju informatice. Jako metodik ICT (*informační a komunikační technologie – pozn. red.*) učím především učitele, kolegy z mě i z jiných škol.

Začalo to trochu bizarně. Pan ředitel za mnou přišel s tím, že když jsem si napsal diplomku na počítači, jsem vhodný adept na to, abych učil ICT, že nikoho nemá. Tak jsem mu řekl, že mi to nepřijde jako dobrý nápad a ať si raději o prázdninách někoho najde. Myslím, že nehledal, každopádně nenašel. A v září jsem tedy začal učit nepovinný předmět informatika. Vejdou do třídy a povídám: „Takže, děti, vy mě naučíte, co umíte, a já se s vámi zase podělím o to, co jsem se dozvěděl minulý víkend na školení, ano?“ To bylo tak před patnácti lety.

LN Jak se s tím žáci vyrovnali?

Někteří dobře, ale jedna dívka mi to pak vyčetla v komentáři na Spolužácích. Těžce nesla, že je kantor „o lekcí napřed“, jak se říká.

LN Co je vlastně klíčová učitelská kompetence? Co to znamená, umět učit, být dobrým učitelem?

Dá se na to dívat z různých stran a každý asi uvidí něco jiného. Já vidím základ svých kompetencí v zájmu o to, co zajímá žáky. Kolem toho pak výuku připravuji. Děti nejsou nepopsaný papír. Učitel musí umět improvizovat. Hodina se vám neustále proměňuje pod rukama. Je třeba umět rychle reagovat. Aha, tohle vás zajímá, tak to pojďme prozkoumat. Já o tom sice nic moc nevím, ale můžeme si to společně zjistit, zdroje jsou kolem nás. Vím o téhle knize, přinesu ji a jedeme. Učitel je jakýsi garant obsahu a výběru zdrojů. Diriguje orchestr podle not, které ještě nejsou napsané.

LN Učíte běžné děti na běžné veřejné škole?

Ano, v Plané nad Lužnicí, kde od roku 1994 žiji. Planá nad Lužnicí je na Táborsku, je součástí tábořské aglomerace. Před svou současnou stáčí jsem učil na Základní škole Mikuláše z Husí v Táboře. Až do roku 2005. Pak mi volala současná paní ředitelka, jestli bych nešel učit informatiku sem k nám do Plané. Potěšilo mě, že o mě stojí, a roli hrálo taky to, že v Táboře slučovali školy, včetně té mé. Vlastně tam proběhla jedna z prvních optimalizací. Z osmi státních základních škol udělali čtyři. Školy nebyly kapacitně zcela naplněné, město Tábor jakožto zřizovatel chtělo ušetřit peníze. Podle mě jich tolik zase neušetřili, každopádně chtít ušetřit na ředitelském platu není podle mě šetření na správném místě. Vydržel jsem tam ještě rok

Učitel z maloměsta. Rodiče se bojí, že dětem předá málo znalostí. On je chce učit přemýšlet. FOTO MAFRA - MICHAL ŠULA

a pak jsem se změnou ředitele ve škole, kde jsem učil, změnil působení a šel učit do školy v místě bydliště. Vlastně mě nadchla představa, že budu mít školu kousek od domu.

LN Jak velká je Planá nad Lužnicí?

Je to maloměsto, tři a půl tisíce obyvatel.

LN Jaké předměty učíte?

Nyní pouze dějepis, zbytek mé pracovní doby spolkne právě to, že učím informační technologie další učitelé. Používat technologie, ale také o nich přemýšlet ve vztahu k výuce, jak je smysluplně zapojovat. Aby to nebyla jen náhrada papíru.

LN Jaký máte styl výuky? Mění se nějak v čase?

Když děti v šesté třídě přebírám, myslí si, že to s technologiemi umí lépe než já. Ale co umí, je jen běžné, rutinní ovládání a hry.

Vlastně se mění to, že se čím dál méně připravuju a čím dál víc nechávám dětem vybrat, co chtějí dělat. V šestce s nimi projdu pravěk a starověk a neučime se ty běžné věci, které se od dějepisu očekávají. V sedmičce to zopakujeme, aby jim to přešlo do krve. Přitom se učíme pracovat s technikou.

LN V dějepise?

Ano. Natáčíme třeba výukové filmy. No a v osmé výuka funguje formou referátů, u kterých si děti volí téma. Referát se mnou konzultují, tím pádem i já vím, na co se připravit. A v deváté třídě máme závěrečné práce. Žáci celý rok zpracovávají svoje téma a v červnu pak práci obhajují.

LN Jsou takto samostatně schopné fungovat všechny děti ve třídě?

Jsou.

LN Jak to máte se známkováním? Dáváte i čtyřky a pětky?

Už jsem nějaké dal, ale jsem hodnější a hodnější. Moje filozofie je „přistihnout“ děti při úspěchu, ne při neúspěchu. To dokáže každý. Ale ukázat jim, že se umí něco naučit a jak, kde je jejich posun, to je úkol hodný dobrého učitele. Učím děti také stanovovat si cíle a plánovat si k nim cestu. Mě to zase naučila moje současná šéfová. (*směje se*) Česká škola děti moc neučí, jak se učit. A my se tedy snažíme, aby se to děti naučily. To je klíčová kompetence pro život.

LN Jaké jsou dnešní děti? Pořád stejné.

LN Vážné? A nezměnily se pod vlivem technologií?

Svým způsobem asi ano, ale na druhou stranu nám taky v dětství říkali – nekoukejte na tu televizi, budete mít díru do hlavy. Radši si čti, nabádalí nás. Dnes je to to samé: Ať čtou děti knihy! Podle mě se obecně čte hodně, jde spíš o to, co, v jaké kvalitě. Tam je prostor pro působení učitele: Ukážu vám, co ještě bys mohl číst zajímavě, o čem ještě nevíš. Nejde o to, vnutit dětem Babičku. Proč by nemohly číst komiks? To není žádný primitivní žánr. Můžou ho ostatně i vyrábět.

LN Mnozí učitelé, zvláště ti unavenější, mají pocit, že se škola rozpadá, žáci si dovolují, vzrůstá chaos. Zažíváte s žáky nepříjemné situace? A pokud ano, jak se s nimi vyrovnáváte?

Jasně, jde o to, jestli vidíte sklenici poloplnou, nebo poloprázdnou. Takové situace jsou v životě každého učitele. Než se sladím s novou třídou, trvá to někdy déle, než bych si přál. Projevuje se to takovou vnitřní rozechvělostí, rozrušením, které samozřejmě nedáváte najevo. Ale musíte na tu situaci reagovat: Aha, vám to takto nevyhovuje, tak jak? Tím ale odbíháme od učiva, mohl by někdo namítnout. Ano, ale vztahy jsou důležitější než učivo, bez dobrých vztahů se učit nedá, rozhodně ne efektivně.

LN A daří se to?

Rekl bych, že ano. Teď jsem třeba dovedl do devítky děti, které mi přišly říct, že oceňují, jak jsem je naučil používat technologie. Když děti v šesté třídě přebírám, myslí si, že to s technologiemi umí, možná lépe než já. Ale co umí, je běžné, rutinní ovládání a hry. Na těch se učí angličtinu, což je dobré. Ale neumí technologie používat pro učení. Nahraj si to, udělej si myšlenkovou mapu, natoč si to na video! Vyrobíš si pomůcku, kterou pak máš k dispozici. Tohle neznaří. A slyší na to, zajímá je to.

Na našem malém městě jsou rodiče, a tudíž i děti dost konzervativní, orientovaní na výkon. Takže dítě klidně přijde a řekne: „Ale já se chci učit letopočty!“ Já odvětuji: „Já ti v tom rozhodně nebráním, je to na tobě.“ Čím jsem starší, tím víc vyznávám svobodu: Rozhodni se, čemu chceš věnovat čas. Je vždy něco za něco. Když se budeme biflovat letopočty, nestihneme o historii přemýšlet. Ale já ti to umožním, jestli chceš.

Bohuslav Hora

* 1971

■ Vystudoval Pedagogickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni.

■ Na základní škole v Plané nad Lužnicí působí jako učitel dějepisu a zástupce ředitele.

■ Je metodikem výuky a využívání informačních technologií ve výuce.

V Česku je zažitá představa, že učitel má naučit to a to a to. Ale vůbec se neptáme jak.

LN Jak tedy učíte, prakticky?

V dvouhodinových. Myslím, že jeden z problémů školství jsou krátké, pětačtyřicetiminutové hodiny, na které se školní den dělí, a ty rychlé přechody z jednoho předmětu do druhého. Ztrácí se kontinuita. V delších učebních blocích se toho dá naučit daleko víc. Mě by bavilo to učit třeba v denních nebo i týdenních dílnách. Dvouhodinová má k ideálu daleko, ale je to lepší než polovina.

LN Hodně učitelů si myslí, že předepsaný objem učiva jim neumožňuje pojmut hodiny volněji. V případě dějepisu by to asi z tohoto pohledu vypadalo tak, že by měli projít aspoň rámcově celé dějiny lidstva. Jak to máte vy?

Asi jinak. Podle mě je důležité, aby učitel žáky naučil techniku učení pro každý předmět a vzbudil u nich o tu oblast zájem. Tohle je výbava, se kterou si pak už vystačí, a lépe než s halabala probraňnými dějinami lidstva v kostce. Z toho jim stejně v hlavě moc nezůstane. To nejcennější, co jim předávám, je, že jim dám pár námětů a ukážu jim, jak s tím pracovat.

LN Jak se třeba dělá ve třídě takové výukové video na dějepis? Můžete to popsat?

Když se budeme biflovat letopočty, nestihneme o historii přemýšlet. V Česku je zažitá představa, že učitel má naučit to a to. A neptáme se jak.

Používáme aplikaci Chatterkid. Například jsme měli zadání „den na pařížské mírové konferenci“, pořádané vítězi první světové války v roce 1919. Děti si našly obrázky, zároveň musely zjistit, zda nejsou pod nějakou licenci, a pokud ano, za jakých podmínek s nimi mohou disponovat. Pak si našly informace, nejlépe ze dvou různých zdrojů – takže kromě Wikipedie ještě něco – a zdroje si musí napsat na lísteček. Nakonec vytvoří něco jako videoupoutávku, trailer na toto téma, i s hudbou. Podobně se dá dělat hodně věcí, třeba čtenářský deník nebo obživlé postavy dějin. Když se děti vyjadřují na kameru, učí se i správně mluvit. Taky jsme procvičovali otevřené otázky. A tohle celé se dá udělat na iPadu nebo chytrém telefonu.

LN Někdo by mohl Wikipedii jako zdroj používaný ve školní výuce zpochybňovat. Jak dobrý je to zdroj podle vás?

Pořád lepší a lepší a vůbec ne tak špatný, jak se někdy trapuje.

Jdu teď na seminář, jak učit s wiki, a byl jsem i na setkání s wikipedisty, to bylo moc zajímavé. Na Wikipedii přispívají zhusta i senioři, není to záležitost jen mladších.

LN Zmínili jste, že máte konzervativní klientelu, tedy rodiče. Jak se na toto pojetí výuky tváří?

U částí z nich jde asi o tichý odpor a přijetí faktu, že za výuku a použité metody je zodpovědný učitel. Byť trochu se zatápnými zuby. Občas někteří přijdou a mají námítky. Nechceme, aby se děti učily s iPadem, třeba řeknou. A já jim odpovídám: Ale já je musím naučit, jak se v té džungli informací pohybovat, jak rozvinout kritické myšlení, aby jim nikdo nemohl manipulovat. Za tohle se jako učitel cítím odpovědný.

LN A co děti? Určitě doma slyší: „Co to v té škole děláte za blbosti?“

Někteří v tichém odporu kopírují rodiče. Snažím se být v souhlase s jejich přáními. Chceš pracovat s učebnicí? Můžeš. Domluvíme se na nějakém výstupu. Čím jsem starší, tím víc si uvědomuji hodnotu svobody, i svobody v učení. A pracuji se situací. Někdy přijdou děti nevyspělé a je jasné, že chtějí po nich ten den nějaký výkon je trápení. A tak jsem postupně úplně přestal používat větu: „Ty nic neděláš.“ Nahradil jsem ji větou: „Co děláš?“ A někdy mi žák řekne: „Já si tady jen tak přemýšlím.“ Já mu řeknu: „V pořádku, a o čem?“ A on třeba řekne něco, o čem pak zase přemýšlím já. Jednou jsem měl na hodině na hospitaci ředitelku. Vidí, že žák nic nedělá, zeptá se ho proč, a on jí povídá: „Já bych si dneska jen tak přemýšlel.“ Myslím, že ji to zaujalo.

LN Co asi na takové prostoje říkají rodiče, kteří chtějí, aby z dětí něco bylo? A myslí to tak, aby se nemarnil čas.

Ano, je dost rodičů, kteří by nejraději dětem rozplánovali každou minutu jejich času a veškeré volno zaplnili kroužky. Táta mě jako dítě přihlásil na flétnu. Vyrostl jsem v Mariánských Lázních a rodiče měli takový sen, že bych mohl hrát v dětském lázeňském orchestru. Chtěl jsem zpívat, to mi ale táta nedovolil. Flétna mě strašně nebavila, dokonce nás tam i bili přes prsty. Po dvou letech mě rodiče dali na klarinet, to bylo ještě větší peklo. A pak mi jednou otec konečně položil osvobozující otázku: „Chceš tam ještě chodit?“ Za to jsem mu vděčný.

LN Skončil jste na třetím místě v ocenění Global Teacher Prize. To byl nultý ročník. Jak jste se o ceně dozvěděli?

Někdo mě nominoval, myslím někdo z Trvalé obnovy školy, což je takové sdružení na podporu učitelů, ve kterém se angažují. No a na mně bylo podáno přihlášku. Tak jsem ji podal.

LN To ale není tak jednoduché, aspoň pro mnohé jiné učitele, kteří se bojí, aby nevypadali namyšleně. Přihlásit se znamená říct o sobě, že jsem dobrý. A riskovat odsudek kolegů.

Ano, u nás se má za to, že samochvála smrdí. Ale proč? Bylo by smutné, kdyby se učitel musel tvářit nenápadně, aby neměl peklo s kolegy. Dělán v životě, co jsem chtěl, mám tu profesi rád a chci být dobrý učitel.

LN Co dělá dobrého učitele?

Když i složitou věc umí vysvětlit jednoduše. Jako kdyby to říkal malému dítěti.

Autorka je stálá spolupracovnice Akademie Lidových novin